

Slovenski Pravniki.

Leto XXIV.

V Ljubljani, 15. junija 1908.

Štev. 6.

„Notranji“ uradni jezik naših sodišč.

Kjer jim je v Avstriji do tega, da nemški jezik vladaj v uradu, so počeli razlikovati med »notranjim« in »zunanjim« uradnim jezikom. To razlikovanje ni upravičeno, kajti čl. XIX. državnega osnovnega zakona z dne 21. decembra 1867, drž. zak. št. 142 priznava brez utesnitve: ravnopravnost vseh v deželi navadnih jezikov v šoli, v uradu in v javnem življenju. Noben zakon ne predpisuje kakega posebnega jezika, recimo nemški, za uradni jezik; ako se pa nemški rabi bolj kakor drugi, je to le dejstvo, ki je uvedeno brez zakonite podlage. Na zahtevo drugojezičnih, čedalje bolj zavedajočih se narodov, je bila vlada prisiljena izreči načelo, da je izdajati strankam odloke tudi v njih jeziku, in tedaj je ustanovila razliko med notranjim in zunanjim uradnim jezikom.

Notranji jezik naj bi bil tist, ki se tiče uradov ob sebi, zunanji pa tist, ki naj ga rabi urad v občevanju s strankami. Pri tem pa so skušali krog uradnega notranjega jezika kar se da razširiti, krog zunanjega jezika pa kolikor moči stisniti, kar razvidimo kasneje v tem sestavku. Tudi ko bi bilo ločenje med notranjim in zunanjim uradnim jezikom utemeljeno, kar pa nikakor ni, se torej k notranjemu pritegajo opravila, ki se ne tičejo le uradov ob sebi, temuč v resnici strank.

Danes hočemo govoriti le o uradnem jeziku sodišč ter pretresati, kdaj je notranji, kdaj pa zunanji.

Že po besedni razlagi more »notranje uradovanje« obsegati samo tiste predmete poslovanja, ki se tičejo notranjega občevanja sodišč, torej: vse uradne stvari administrativnega značaja, ekonomat, personalije in sploh prezidialije sodišč, ob kratkem vse, kar ne more veljati za stvar strank, bodisi to v civilnem ali kazenskem, v spornem ali nespornem postopanju, — vse, na kar stranke ob sebi ne morejo vplivati, kar jim nič mari ni. Kadar ima stranka pravico, da vpogleda v spise, je popolnoma napačno

proglašati to njih se tikajoče uradno poslovanje za notranje uradno poslovanje, tudi ko bi se res ne razpravljalo z udeleženci, temuč vsled zaprosbe za pravno pomoč, itd. le med oblastvi.

Da je pravilen ta nazor, se kaže posebno v kazenskem postopanju. Po §-u 45 k. pr. r. smeta obdolženec in njegov zagovornik pregledati vse spise, razen zapisnikov o posvetovanju sodnega dvora in sklepov svetovalstvene zbornice. Isto pravico imajo: po §-u 46 k. pr. r. zasebni obtožitelj, po §-u 47 k. pr. r. zasebni udeleženec in po §-u 82 k. pr. r. stranke sploh po preudarku sodišča. Spisov, do katerih imajo dostop in celo vpogled in pravico prepisa vsi udeleženci, torej ni šteti za predmet »notranjega« poslovanja.

Vsled početkom navedene točke državnega osnovnega zakona so vsi državljani tudi v uradu ravnopravni; to pravico pa je pri nas nuditi Slovincu in Nemcu enako in neutešjeno tako, da jo more res rabiti z uspehom. Primerjajmo pa — kake udobnosti imata prvi in drugi n. pr. v kazenski pravdi.

V nemški kazenski stvari je prej omenjenim udeležencem, posebno nemškemu obtožencu spis razumljiv od prvega do zadnjega lista brez izjeme, kajti nemški so: orožniško naznanilo, vsi predlogi državnega pravdnika, vse dopisovanje med oblastvi, zaprosenimi za sodno pomoč. Nemški obdolženec se vsak čas lahko prepriča o stanju in teku preiskave, vse si lahko pojasni, v stanu je slediti vsakemu delu postopanja in tako izdatno ščititi svojo korist. — Kako pa je s Slovincem ob taki priliki? Prva spodtika mu je brez izjeme nemška orožniška ovadba, druga je predlog državnega pravdnika, ki je, včasih jako obširen, seve tudi le nemški, kakršni so tudi vsi nadaljni njegovi predlogi; nemški so vsi uradni dopisi, tikajoči se pravne pomoči, da, celo izpiski, tikajoči se njegovih predkazni, katerih ne more ovreči, dasi so večkrat pomotni, posebno kadar je še drug človek istega imena in priimka, kar ni redko.

Ni pa težko uvideti, kako važno je posebno za obdolženca, da vse te spise pozna natanko, kajti gre se za njegovo kožo, za svobodo, čast in imetje, torej za pravno imovino najvažnejše vrste. Vsled tujega jezika pa mu ni moči poizvedeti, kaj je v orožniški ovadbi resničnega, koliko pa je, morda radi napačnih poizvedeb, pomotnih navedeb in napačnih jezikovnih izrazov, ne-

resničnega; ni mu znano, katere točke so v državnopravdnih predlogih, ali se je poizvedevalo po njih obsegu ali preko njih; ravnotako ne ve, ali zaprosila ustrezajo predlogom, ali so zaprošena opravila popolna ali ne; ne izve, zakaj se ni provedlo dokazov, ki jih je bil predlagal sam, posebno zakaj se ni zaslilo te in te priče, kajti vsa ta pojasnila so sestavljena v nemščini, ki je ne umeje!

Lahko bi se ugovarjalo, da morejo posredovati zagovorniki, ki imajo v oblasti oba deželna jezika. Toda tu ima veljati načelo državljanske enakosti pred uradom in zakonom, ni torej odtegovati nikomur, kar se daje drugemu. Razen tega pa se ne more niti nikogar siliti, naj si vzame zagovornika, ki ga mora tudi plačati, niti ni moči zahtevati, da bi morali slovenski zagovorniki zastopati siromašnega obdolženca uradoma in zastonj samo zato, ker so kazenski spisi nezakonito napravljeni v nemškem jeziku.

Opisano bistveno neenako ravnanje z nemškim in slovenskim obdolžencem je torej očito proti zakonu. Ako bi slovenski sodniki, vestno izpolnjujoči svoje dolžnosti in zavedajoči se svoje, s službeno prisego naložene dolžnosti, to nezakonito stanje izboljšali tako, da bi vse spise — ki se ne tičejo notranje službe temuč, kakor zgoraj razloženo, pravic in koristi strank — tudi spisovali v jeziku strank, tedaj niso zakona kršili, nego izpolnjevali so ga, utrdili so zakonitost proti nezakonitosti, v kar pa jim ni treba dovoljenja niti vlade, niti Nemcev. Tako jezikovno postopanje bi ne bilo uvedeno le dejanski — »via facti« — kajti tako se je vršilo le doslej, temuč bilo bi »via legis et rationis«, ne »contra legem«. To velja seve že »de lega lata«, ne pa »de lege ferenda«. V tem oziru torej ni govoriti o »uvedbi slovenskega notranjega uradnega jezika,« ker se to tiče le zunanjega uradnega jezika; o notranjem uradnem jeziku more biti tu govor le ali iz nevednosti ali pa iz prevare in zlobnosti. V teh vprašanih veljaj načelo: za slovenske stvari slovenski jezik, za nemške pa nemški!

S tem seveda ni rečeno, da se naj poslovanje, ki smo je označili za notranje, vrši v nemškem jeziku ter da je v to kaka zakonita podlaga; toda o tem naj se razpravlja o drugi priliki. V tem članku naj se le dokaže, kako ima Slovenec trdno, zakonito pravico zahtevati, da se v sodnih stvareh strank vsi

njega tikajoči se spisi pišejo v njegovem jeziku, tako, kakor ima Nемеc enako pravico v svoji stvari. Vsled tega je resnično kršenje zakona, da posebno c. kr. državno pravdnštvo stavi svoje pismene predloge zgolj v nemškem jeziku, ter res nerazumljivo je, da more ta samovoljnost trajati še sedaj, ne da bi slovenski odvetniki slovesno ugovarjali proti njej! Prepričani smo, da bi se moralo ugoditi popolnoma zakonitemu zahtevku, da je sestavljati državno-pravdniške predloge v jeziku stranke, ako bi slovenski odvetniki tak predlog ponavljali odločno in dosledno! Sedaj se pač pravdnštva, vsaj po Kranjskem, drže razpisa pravosodnega ministrstva z dne 25. junija 1883 št. 9250, po katerem to ministrstvo »pričakuje, da bodo uradniki državnega pravdnštva lahko v slov. jeziku sestavljali obtožnice zoper slovensko govoreče obtožence, stavili predloge in imeli govore proti obtožencem, ki se zagovarjajo v slov. jeziku, pri glavnih razpravah pred sodečim sodiščem, in pa pred poroto, izvzemši one primere, v katerih bi to vsled razmer škodilo kazenskemu poslovanju.« — Državna pravdnštva se tudi slepo drže v tem razpisu primeroma naštetih poslovanj tako, da pri čisto slovenskih obtožencih celo izvode ničnostnih pritožb ali njih protizvode podajajo le v nemškem jeziku;¹⁾ čudimo se, da se ni še našel slovenski obtoženec, oziroma njegov slovenski zagovornik, ki bi bil odklonil sprejem nemške ničnostne pritožbe državnega pravdnštva. Vsaj sedaj, 25 let po citiranem razpisu pač nismo več v takih jezikovnih »razmerah«, da bi škodilo kazenskemu poslovanju!

Vse to, kar smo izvajali o kazenskem postopanju, velja seve tudi za civilno, sporno in nesporno. Po zakonu bi se moralo tudi pri višjih deželnih sodiščih v slovenskih stvareh poslovati slovensko,²⁾ izdajati bi bilo izvirno slovensko odločbo, ravnotako kakor je celo najvišje sodišče po §-u 27 ces. patenta z dne 8. avgusta 1850 obvezano v takem primeru izdati svojo odločbo v slovenskem in nemškem jeziku.

Pokažimo še, kakšno kvar v poslovanju povzroča opisano nenaravno postopanje v formalnem oziru, kako ga občutno zavlaučuje in otežuje brez pomena in koristi za stvar!

¹⁾ Državno pravdnštvo v Gorici dela zadnji čas častno izjemo! Uredništvo.

²⁾ Godi se v Trstu, a v Gradcu bognedaj, ker to ni v Avstriji!

V kazenskih stvareh je najprej orožniška ovadba, ki jo je seve vsakakor napraviti v nemškem jeziku, ker se c. kr. žendarmerija šteje za del vojaštva, pri katerem je slovensko uradovanje prepovedano. Ob tem se kajpada popolnoma prezira, da orožnik tu ne posluje v vojaškem delokrogu, nego v varnostnem, ter da je v tem svojstvu, ravno tako kakor policija, pri poizvedovanju dejanja in izsledovanju storilca le del justičnega aparata, ki naj brez ozira na jezik in narodnost pomore sodniku na najprimernejši način, da se doseže važni namen hitrega preiskavanja in razpravljanja.

Orožniška ovadba, ki obsega večkrat mnogo strani, je seve nemška, kazenska stvar in stranka sta pa slovenski, tako, da jo je treba stranki, včasih pa tudi pričam in izvedencem bodisi v poizvedbah, bodisi pri glavni razpravi prevajati na slovensko. To isto velja pri zaprosilih do županstev zaradi kakih pojasnil o orožniški ovadbi. Taka tolmačenja pa so posebno pri ustnih razpravah mnogokrat težavna in jemljo mnogo časa, tembolj, ker večina orožnikov, ki so se nemščine le nekoliko priučili pri vojaki, ne more napravljati ovadbe v gladkem in razumljivem jeziku, ampak podaja jih vsled tega pogostem netočne in nejasne.

Bilo bi torej le namenu v korist, da bi se vrgla ta orožniška nemščina med staro šaro ter da bi se tudi pri nas orožnikom dovolilo, kakor se to godi že v Galiciji in menda deloma v Dalmaciji, da bi ovadbe podajali v razpravljalnem jeziku, kar bi prvič njim samim olajšalo in izboljšalo delo, ker bi bilo v njih materinem jeziku, drugič pa bi bilo v veliko korist hitremu razvitju sodnega postopanja.

Znano je, da so ravno preprosti Slovenci jako sposobni za orožniško varstveno službo; mnogo jih je tudi v drugojezičnih kronovinah n. pr. v Dalmaciji, mnogo jih je v Bosni; povsod jih hvalijo, a ravno v domovini grajajo njih lastni oficirji pomanjkljiva — seveda nemška — poročila o poizvedbah in njih uspehih. Po rečenem je to umljivo samo ob sebi, a manj umljivo je, da nimajo ti orožniki v svoji domovini prav nobenega rojaka za svojega višjega, da celo nobeden orožniški oficir na Kranjskem ni v stanu, da bi se pogovoril s slovensko stranko. To pa je v orožniški varnostni in splošni službi neobhodno potrebno ravno tako, kakor bi našim zastopnikom ne bilo težavno, da se te

razmere z gotovimi premestitvami dotičnih oficirjev spremene k boljšemu.¹⁾ —

Še bolj seve je karati tratenje časa, zamotanost in zavlačevanje vsega postopanja, ki se povzroča s tem, da državni pravdnik sestavlja predloge le v nemškem jeziku.

Oglejmo si posledice tega početja.

Sodnik mora vse pismene poizvedbe do županstev, župnih uradov itd., ki jih je napraviti po nemškem predlogu državnega pravdnikstva, sestaviti v slovenskem jeziku; zato mora često obsežno predlagane poizvedbe upotiti s prevajanjem istega nemškega predloga, tako da porabi večkrat jako mnogo časa v svrhu, katero bi ob slovenskem predlogu z lahkoto in hitro dosegel s tem, da bi dotične dele predloge dal med oklepe, velevajoč pisarni, naj jih kar prepíše (»describatur«). To zamudno postopanje seveda se lahko ponavlja pri enem istem postopanju večkrat, na vsak državnopravdniški predlog.

Čemu in komu v prilog pa naj se državnopravdniške predloge sestavlja v nemščini? Morda za višje deželno sodišče, ali za najvišje sodišče, ali za generalno prokuraturo? Nikakor! Saj se nahaja pri prvonavedenem in drugonavedenem sodišču tisti »slovenski«, oziroma »južnoslovanski« senat, katerih člani, posebno pa poročevalci, morajo popolnoma obvladati slovenski jezik, dasi so skoro brez izjeme neslovenski od pete do temena ter so prišli do tega označenja kakor »lucus a non lucendo«. Pa tudi pri višjih državnih pravdnikstvih, v katerih okolišu so Slovenci, in pri generalni prokuraturi morajo biti slovenščine popolnoma zmožne moči, kajti pri vseh teh oblastvih se uraduje in odločuje na podlagi slovenskih zapisnikov, obtožeb, sodeb in slovenskih, po strankah vloženih spisov. Nemški predlogi, ki jih sestavlja v slovenskih kazenskih stvareh državno pravdnikstvo, so torej popolnoma nepotrebni in le v to, da postopanje otežavajo in zavlačujejo; oni so »prava zbriga« sodišču in strankam.

Vodilo novega pravičnega reda je: uprostitev sodnih opravil, ogibajte se nepotrebni pisarij! Poprej obsežne zapisnike nadomeščajo kratki uradni zapiski — ki so seve pri slovenskih strankah tudi nezakonito nemški, — ali pa kratki vpisi

¹⁾ Tu bi bil poklican tudi deželni zbor kranjski izpregovoriti jasno besedo!
Uredništvo.

v registre; pa tudi red kazenske pravde dopušča iz istih razlogov izjemo od načela §-a 56, da se mora kazensko postopanje zoper vse sočasno okrivljene osebe in za vsa kaznjiva dejanja vršiti pri istem sodišču obenem, ker v §-u 57 določa, »da se zastran posameznih kaznivih dejanj ali za posamezne obdolžence kazensko postopanje posebej vrši in dožene, ako kaže, da bi se s tem ubranile zakasnitve ali ovire postopka ali skrajšal obdolženčev zapor.« Ni li to izvedeno vodilo pravi zasmeh zgoraj očitane, nepotrebne in nagajivega zavlačevanja v postopku, — res pravo postopanje, — da, zasmeh očitne časne kraje? Komu v korist pa se godi tako nemško uradovanje? Samo, da more centralizujoča in nemškujoča visoka birokracija uveljavljati dvomljivo zaslugo, da je nemški jezik v vseh slovanskih pokrajinah ne samo uradni, nego tudi državni jezik, dasi se to godi na škodo pravosodju ter premišljenemu uradovanju!

Kakor rečeno pa se tako postopanje ne uriva samo v uradovanje kazenskih, temuč vseh sodišč, še bolj pa v uradovanje drugih državnih oblastev naše domovine. Nikjer ni zakonito, povsod je le »via facti, contra legem et rationem«. Skrajni čas je, da se te našemu rodu storjene krivice posamič odkrijejo druga za drugo, kakor smo tu storili le v nekem oziru glede sodišč, da tudi odločno zahtevamo njih odpravo in da se ne damo presenetiti po jezikovnem zakonu — kakršnemkoli! S.

O pravočasnosti predloga za izjavo izvršenčevega dolžnika po zmislu §-a 103 izvrš. reda.

Novi izvršilni red je ustanovil dolžnost izvršenčevega (zavezančevega) dolžnika, da mora podati izjavo, ali obstoja izvršenčeva terjatev, in koliko. Po starem občnem sodnem redu se je izvršenčevo terjatev lahko zarubilo in prodalo, in mnogokrat se je dogodilo, da je kdo kako terjatev dobil prisojeno za 1 gl., ali pa si je izvršitelj (zahtevajoči upnik) moral dati terjatev prisoditi. Odločitev za prodajo ali prisoditev je bila težka, ker ni bilo